

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՕԴԱՅԻՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԱՏԱԿԱՆԱՑՄԱՆ
ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

<https://doi.org/10.59982/18294359-26.1-om-08>

Կարեն Մարտիրոսի Իգիթյան

Հայցորդ

ՀԵՀ, Կառավարման ամբիոն

ՀԱՊԱ, Տրանսպորտային միջոցների և գործընթացների ամբիոն

kigityan85@mail.ru

Ամփոփագիր

Հոդվածում ուսումնասիրվել է, ՀՀ Կառավարության կողմից տարվող քաղաքականության համատեքստում, միջազգային օդային ծառայությունների ազատականացման ազդեցությունների արդի վիճակը և զարգացման հեռանկարները ՀՀ-ում և Եվրոպական որոշակի երկրներում՝ «բաց երկնքի» քաղաքականության պայմաններում:

Կարևորվել է օդային տրանսպորտի, ծառայությունների գործունեության արդյունավետության բարձրացման անհրաժեշտությունը ՀՆԱ (համախառն ներքին արդյունք), զբաղվածության, զբոսաշրջության և օդային կապի զարգացման ոլորտում:

Անդրադարձ է կատարվել օդային փոխադրումների համաձայնագրի զարգացման միտումներին և օդային տրանսպորտի ծառայությունների և՛ ավիաընկերությունների, օդանավակայանների, և՛ նավիգացիոն ծառայությունների ցուցանիշներին:

Հիմնավորվել է, որ ՀՀ-ում օդային փոխադրումների ազատականացումը էական ազդեցություն է թողել ավիաընկերությունների, օդանավակայանների և նավիգացիոն ծառայությունների գործունեության լավարկման վրա:

Ուսումնասիրությունների հիման վրա բացահայտվել է.

- ՀՀ-ում գրանցված ավիաընկերությունների գործունեությունը ՀՆԱ-ի աճի վրա գրեթե ազդեցություն չի ունեցել, ինչը պայմանավորված է EASA Եվրոպական հանձնաժողովի կողմից ԵՄ ավիացիոն «սև ցուցակ»ով, որով սահմանափակված է չվերթների աշխարհագրությունը, իսկ դա իր ուղղակի բացասական ազդեցությունն է ունենում ՀՆԱ-ի և զբաղվածության աճի վրա:

- Զվարթնոց օդանավակայանների ներդրումների, արդիականացման և այլ բարելավումների արդյունքում ստեղծվել է մինչև 5000 աշխատատեղ՝ իր դրական ազդեցություն ունենալով ՀՆԱ-ի վրա՝ զբոսաշրջության, առևտրի և զբաղվածության միջոցով:

- Հայաէրոնավիգացիա ընկերության աշխատատեղերի քանակը բարելավումների

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

արդյունքում աճել է մինչև 1000 աշխատատեղով, որն իր դրական ազդեցությունն ունի ՀՆԱ-ի վրա՝ զբաղվածության միջոցով:

- Ավիացիայի միջոցով իրականացվող զբոսաշրջությունը 2023թ. կազմել է երկրի ՀՆԱ-ի 13.2%-ը: Միջազգային այցելուները մեկ անձի համար ծախսել են միջինում 776.9-1000 դոլար:

Փաստարկվել է, որ օդային փոխադրումների ազատականացումը զգալիորեն նպաստել է օդային կապի, զբոսաշրջության զարգացմանը և միևնույն ժամանակ չի նպաստել զբաղվածության աճին՝ ի տարբերություն բերված երկրների:

Քննարկվել են օդային տրանսպորտի ազատականացման գործընթացի դրական ազդեցությունները՝ օդային տրանսպորտի շուկայի զարգացման, չվերթների աշխարհագրության ընդլայնման, աշխատատեղերի և ՀՆԱ աճի վրա:

Հիմնաբառեր. Օդային տրանսպորտ, ազատականացում, բաց երկինք, ծառայություններ, զբոսաշրջություն, տնտեսական հետևանքներ, օդային կապ:

Ներածություն

Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական ավիացիան և օդային ծառայություններն առանցքային դեր են կատարել երկրի անվտանգության և տնտեսության զարգացման համար: Այս համատեքստում ՀՀ կառավարությունը պարբերաբար անրադարձել է ոլորտում իրականացվող՝ քաղաքականությանը և գործադրել է շարունակական բարեփոխումներին ուղղված ջանքեր՝ հաշվի առնելով տարածաշրջանում աշխահաքաղաքական իրավիճակը, հարևան պետությունների հետ ունեցած հարաբերությունները և ՀՀ տնտեսության զարգացման ակնկալվող արդյունքները: Օդային տրանսպորտում նախատեսված քայլերը (Տե՛ս, Աղյուսակ 1):

Աղյուսակ 1

Տարիներ	Կառավարության քայլերը
2013	- Երկկողմ միջազգային հարաբերությունների ընդլայնում - մրցակցային պայմանների ապահովում - թռիչքային և ավիացիոն անվտանգության Եվրոպական միջազգային ստանդարտների համապատասխանեցում
2014	- «բաց երկնքի» քաղաքականության իրականացում - ավիացիայի կառավարման արդյունավետության բարձրացում - ավիափոխադրողների գրավչության բարձրացման ապահովում - երկկողմ միջազգային հարաբերությունների ընդլայնում

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

	- մրցակցային պայմանների ապահովում - «Զվարթնոց» օդանավակայանի ենթակառուցվածքների արդիականացում - թռիչքային և ավիացիոն անվտանգության Եվրոպական միջազգային ստանդարտների համապատասխանեցում
2016	- ավիափոխադրումների շուկայի ծավալի ընդլայնում - աշխարհագրության ընդլայնում
2017-2022	- «Շիրակ» օդանավակայանի ենթակառուցվածքների արդիականացում - թռիչքների աշխարհագրության և բյուջետային ավիաընկերությունների ընդլայնում - փոքր ավիացիայի զարգացման ծրագրի և նախադրյալների ստեղծում - քեռնային ավիափոխադրումների զարգացում - ՀՀ օդային տարածքով տարանցիկ թռիչքների ավելացման նպատակով (Ferr Route Airspace) հայեցակարգի ներդրում
2019	- ավիաչվերթերի աշխարհագրության ընդլայնում - երթուղիների սակագների բարելավում - երթուղիների շարժակազմի նորացում և արդիականացում
2021-2026	- կառավարման կառուցվածքային արդյունավետության բարձրացում - ՀՀ և ԵՄ անդամ պետությունների միջև ընդհանուր ավիացիոն գոտու մասին նախապատրաստված համաձայնագրի ստորագրում - համատեղ տեղական ավիափոխադրողների զարգացում - օդանավակայանների սպասարկման որակի բարձրացում - ծառայությունների սակագների նվազեցման աշխատանքների իրականացում - օդանավակայանների արդիականացում

Օդային տրանսպորտում ՀՀ կառավարության նախատեսված և իրականացրած քայլերը 2013-2026 թթ. [ՀՀ Կառավարության ծրագիր]

Մասնավորապես, ՀՀ Կառավարությունը 2013թ ընդունել է օդային փոխադրումների բնագավառի ազատականացման հայեցակարգ, որը հնարավորություն ունի վերանայելու քաղաքացիական ավիացիայի բնագավառում իրականացվող քաղաքականությունը և առավել բաց կերպով որդեգրելու նոր քաղաքականություն, որը բխում է պետության անվտանգության և տնտեսության զարգացման հիմնադրույթներից՝ տրամադրելով առավել մատչելի ծառայություններ Հայաստանի քաղաքացիներին և ապահովելով մրցակցային և ազատական դաշտ այս ոլորտում [ՀՀ Կառավարության «օդային փոխադրումների բնագավառի ազատականացման հայեցակարգ»]: Օդային տրանսպորտի ազատականացումը

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

սահմանափակումների աստիճանական վերացման, չվերթների տարողունակության և հաճախականության մեծացման գործընթաց է, որը սահմանում է սակագները քաղաքացիական ավիացիայում: Այն նպատակ ունի ստեղծել ազատ շուկայական մեխանիզմի վրա հիմնված արդյունավետ օդային տրանսպորտի կառուցվածք, որտեղ բոլոր որոշումները կայացվում են առաջարկի և պահանջարկի օրենքի հիման վրա (Տե՛ս, Գծապատկեր 1):

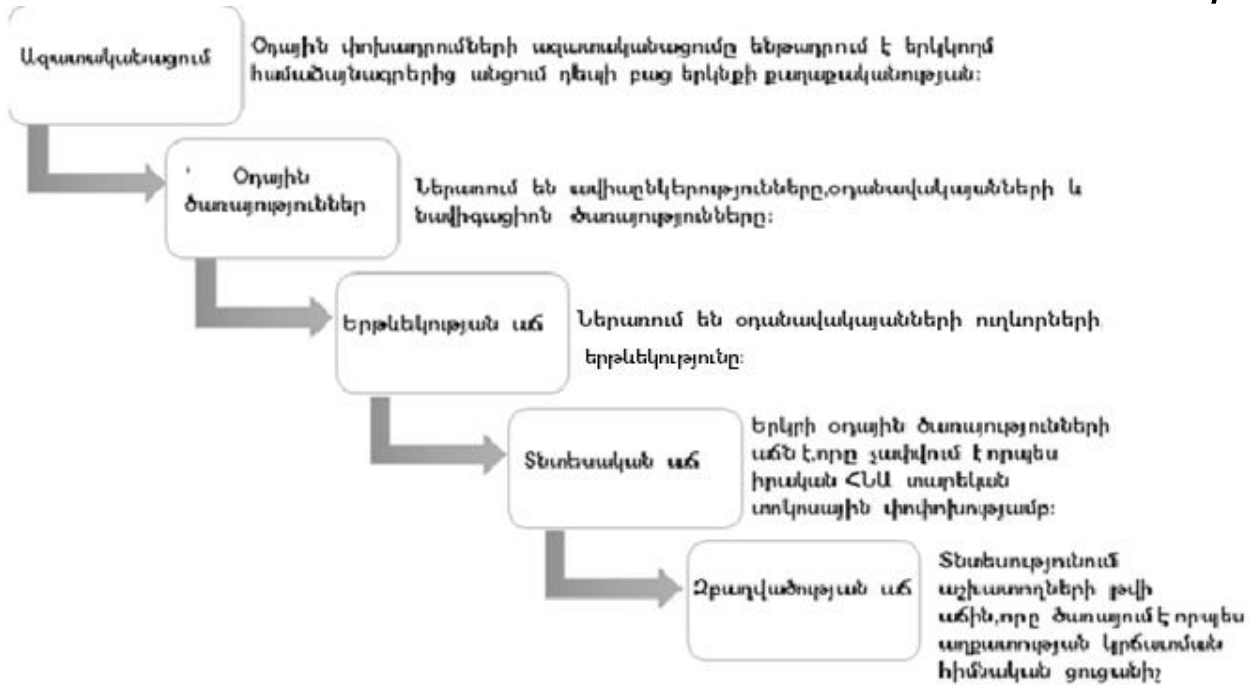

Գծապատկեր 1

Օդային տրանսպորտի ազատականացման ազդեցությունը [Grancay, Martin]:

Ինչպես երևում է Գծապատկեր 1-ում՝ ներկայացնում ենք օդային տրանսպորտի ազատականացման ազդեցության սխեմատիկ պատկերը: Ազատականացման հետևանքների վրա ազդում են ոչ միայն կարգավորող միջավայրի փոփոխությունները, այլև տարբեր այլ գործոններ, որոնք ներառում են տարածաշրջանային, աշխարհագրական և սոցիալ-տնտեսական գործոններ, օրինակ՝ շուկաների միջև հեռավորությունը, դրանց չափը, բնակչության խտությունը, գոյություն ունեցող աշխարհագրական խոչընդոտները, գնողականությունը, ընդհանուր տնտեսական վիճակը և այլն [Grancay, Martin]:

Ազատականացումը հանգեցնում է օդային ծառայությունների մակարդակի բարձրացմանը և սակագների իջեցմանը, ինչն էլ, իր հերթին խթանում է օդանավակայանների երթևեկության ծավալների մեծացմանը և կարող է հանգեցնել տնտեսական և զբաղվածության աճի (Տե՛ս, Գծապատկեր 2):

Ազատականացման և տնտեսական աճի պարզառահեղաձայնության կապը
[The Economic Impact of Air Service Liberalization]:

Միջազգային հաղորդակցման կարգավորման համար մեծ նշանակություն ունեն երկկողմ և բազմակողմ համաձայնագրերը: Ավիացիայում օդային ծառայությունների բարելավման համար երկկողմանի համաձայնագրերին փոխարինելու են եկել բազմակողմ համաձայնագրերը [Իգիթյան, 16]:

ՀՀ-ում ստորագրվել է օդային ծառայությունների 41 համաձայնագիր: 2013-2026թթ. օդային ծառայությունների համաձայնագրեր են կնքվել միայն ընդամենը Չինաստանի և Լյուքսեմբուրգի հետ (Տե՛ս, Աղյուսակ 2) [ՀՀ Քաղաքացիական ավիացիայի կոմիտե]:

Աղյուսակ 2

Երկրներ	Ցուցանիշ
Հայաստան	25
Իռլանդիա	28
Կիպրոս	49
Բելգիա	99
Մալթա	33

Օդային փոխադրումների համաձայնագրերի քանակը, 2025թ.
[Database of World's Air Services Agreements]:

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

Երևանի «Զվարթնոց» միջազգային օդանավակայանը Հայաստանի գլխավոր օդանավայանն է՝ Ասիայի և Եվրոպայի տարածաշրջանի խոշոր ավիացիոն հանգույցը:

Հայաստանում օդային ծառայությունները կենտրոնացված են Երևանի «Զվարթնոց» միջազգային օդանավակայանում (EVN), որն առաջարկում է ուղևորափոխադրումներ և բեռնափոխադրումներ: Հիմնական տեղական ավիափոխադրողներից են՝ **FlyOne Armenia**, **Shirak Avia** ավիաընկերությունները, իսկ **ARMATS**-ը կառավարում է օդային երթևեկության ծառայությունը: Ծառայությունները ներառում են կանոնավոր, չարտերային չվերթներ և վերգետնյա սպասարկում (Տե՛ս, Աղյուսակ 3) [«Հայաերոնավիգացիա» Մեդիան «Հայաերոնավիգացիա»-ի մասին]:

Աղյուսակ 3

Երկրներ	Ցուցանիշ
Հայաստան	4.6
Իռլանդիա	5.5
Կիպրոս	5.1
Բելգիա	5.6
Մալթա	5.5

Օդային տրանսպորտի ծառայությունների արդյունավետության ինդեքսը, 2019թ.

[Competitiveness Report]:

Օդային փոխադրումների ազատականացումից հետո, Հայաստանի օդային տրանսպորտում զգալի աճ է գրանցել: Չնայած COVID-19 համավարակի ծանր ազդեցությանը, ԵՄ երկրներում և Հայաստանում օդանավակայանների երթևեկությունը վերադառնում է նախկին աճի տեմպին (Տե՛ս, Աղյուսակ 4):

Աղյուսակ 4

Տարիներ	Զվարթնոց	Լարնակա	Արևմտյան	Մալթա	Անտվերպեն
2019	3.021.608	8,229,346	805,443	7,310,289	306,330
2020	790.827	1,679,816	142,532	1,748,050	88,036
2021	2.278.212	3,592,011	174,027	2,540,335	146,858
2022	3.649.764	6,037,053	722,00	5,851,079	239,517
2023	5.330.308	8,073,932	818,000	7,803,042	259,764
2024	5.247.075	8,661,354	834,000	8,957,451	208,845
2025	5,615,789	9,914,092	946,381	10,061,969	-
2025/2019%	85.9	20.5	17.5	37.6	-318

Միջազգային որոշ օդանավակայանների ուղևորային երթևեկությունը 2019-2025թթ. (մլն ուղևոր) [Larnaca, Zvartnots Intern. Airport, Airport traffic], [Antwerp], [Western], [Malta].

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

2025թ «Զվարթնոց» օդանավակայանի ուղևորային երթևեկությունը՝ ըստ աղյուսակի 4-ի տվյալների, հայտնվել է ASQ (Customer Experience Awards)-ի համաշխարհային չափորոշիկով միջազգային (5-15)մլն ուղևորափոխադրումների միջակայքում, ինչը վկայում է ուղևորների սպասարկման որակի և գոհունակության մասին:

Մինչ օդային փոխադրումների ազատականացումը, 27 ավիաընկերությունների կողմից, առաջարկում էին 22 չվերթներ 48 երկրների շուկաներում (Տե՛ս, Աղյուսակ 5):

Աղյուսակ 5

Երկրներ	Ավիաընկերությունների քանակ	Նշանակված ավիաընկերություններ	Մասնաբաժին (%)	Ավիատոմսի միջին արժեք (€)
Հայաստան	38	FlyOne Armenia, Aeroflot, Wizz Air և Azimuth	53	466
Իռլանդիա	50	Ryanair Aer Lingus	81	376
Կիպրոս	58	Pegasus, Ryanair, Wizz Air և Ajet	52	356
Բելգիա	75	Brussels Airlines-ը և Ryanair	57	344
Մալթա	34	Ryanair	52	343

Ավիաընկերությունների չվերթների շուկայական մասնաբաժինը 15.02.2026թ. դրությամբ [Farecompare, Explore Flights by Regions]:

Ազատականացումից հետո 2026 թ մարտի դրությամբ ՀՀ չվերթների քանակը կազմում է 1479՝ դեպի 32 երկրների 77 օդանավակայաններ: Չվերթները սպասարկվում են 38 ավիաընկերությունների կողմից, այդ թվում՝ 12 բյուջետային: ՀՀ գրանցված ավիաընկերություններից թռիչքներ են իրականացնում FlyOne Armenia և Շիրակ ավիան, որոնք թռիչքներ են իրականացնում Հռոմ, Փարիզ, Մոլդովա, Եգիպտոս, Կիպրոս, Բելգիա, Նիդեռլանդներ, Իտալիա և ՌԴ [Flightconnections, All flights worldwide on a map]:

Լավ կապակցված օդանավակայանը նպաստում է ավելի լայն տարածաշրջանային զարգացմանը, քանի որ կառուցվում են ցանցեր՝ նպաստելու միջազգային կապերին և ուղղությունները դառնում են ավելի հասանելի:

Օդային ծառայությունների մատուցման որակի բարձրացումը պահանջում է ներդրումներ, լավ նախագծված տրանսպորտային և անվտանգության ենթակառուցվածքներ, որոնց թողունակությունը կբավարարեն ինչպես ներկա, այնպես էլ ապագա զբոսաշրջային պահանջարկներին:

Օդային կապի ապահովման համար կարևոր են կարգավորող և տնտեսական այնպիսի շրջանակներ, որոնք նպաստում են օդային տրանսպորտի աճին: 2013թ.-ից ի վեր կիրառվող

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

բաց երկնքի քաղաքականությունը հանգեցրել է ՀՀ ավիացիայի մրցունակության աճին [World Travel & Tourism Council]:

Արդյունքում, օրինակ նկատելիորեն աճել են միջազգային զբոսաշրջիկների ժամանումները (Տե՛ս, Աղյուսակ 6):

Աղյուսակ 6

Երկրներ	2019	2020	2021	2022	2023	2023/2019 %
Հայաստան	1,894	375	870	1,666	2,317	22.3
Իռլանդիա	10,951	-	-	-	6,300	-42.5
Մալթա	2,753	659	968	2,287	2,976	8.1
Կիպրոս	3,977	632	1,937	3,201	3,846	-3.3
Բելգիա	9,343	2,584	3,243	8,220	9,280	-0.7

Միջազգային զբոսաշրջիկների ժամանումներ [World Tourism Visa Openness]:

Վիզաների ազատականացումը ԵՄ-ի հետ ՀՀ համագործակցության հիմնասյուներից է՝ միգրացիայի ոլորտում: Այն նպաստում է շարժունակությանը և մարդկանց միջև շփումներին: 2025թ. մեկնարկել է ՀՀ-ԵՄ վիզաների ազատականացման գործողությունների ծրագիրը: Այժմ զբոսաշրջային վիզաների բացություն ինդեքսը ՀՀ-ում կազմել է 40.41 [ՀՀ Ներքին գործերի նախարարություն]:

Օդային տրանսպորտի շուկայի շարունակական ազատականացումը ընդհանուր առմամբ դրական ազդեցություն կունենա օդային երթևեկության, զբոսաշրջության և ընդհանուր առմամբ տնտեսության աճի վրա:

Ազատականացված օդային տրանսպորտը հանգեցնում է օդային տրանսպորտի կապի աճին, ընդլայմանը և ավելի ցածր սակագների, ինչն իր հերթին, խթանում է զբոսաշրջային հոսքը և կարող է հանգեցնել տնտեսական և զբաղվածության աճին [Jose Luis]:

Ազգային մակարդակում օդային կապը արտահայտվում է մի շարք գործոններով, ներառյալ տնտեսական ցուցանիշներով, առևտրային կապերով և սփյուռքով, ներգնա և արտագնա զբոսաշրջության պահանջարկով, և իհարկե, աշխարհագրական դիրքով: Սակայն օդային կապը նաև ավելի ու ավելի է ձևավորվում ազգային և տարածաշրջանային ավիացիոն քաղաքականության, կարգավորումների, ավիացիոն հարկերի միջոցով (Տե՛ս, Աղյուսակ 7):

Երկրներ	2025թ-ը 2019թ-ի համեմատ	2025թ-ը 2024 թ-ի համեմատ
Հայաստան	+36	+21
Իռլանդիա	+3	+8
Մալթա	-15	+11
Կիպրոս	+8	+13
Բելգիա	-11	+9

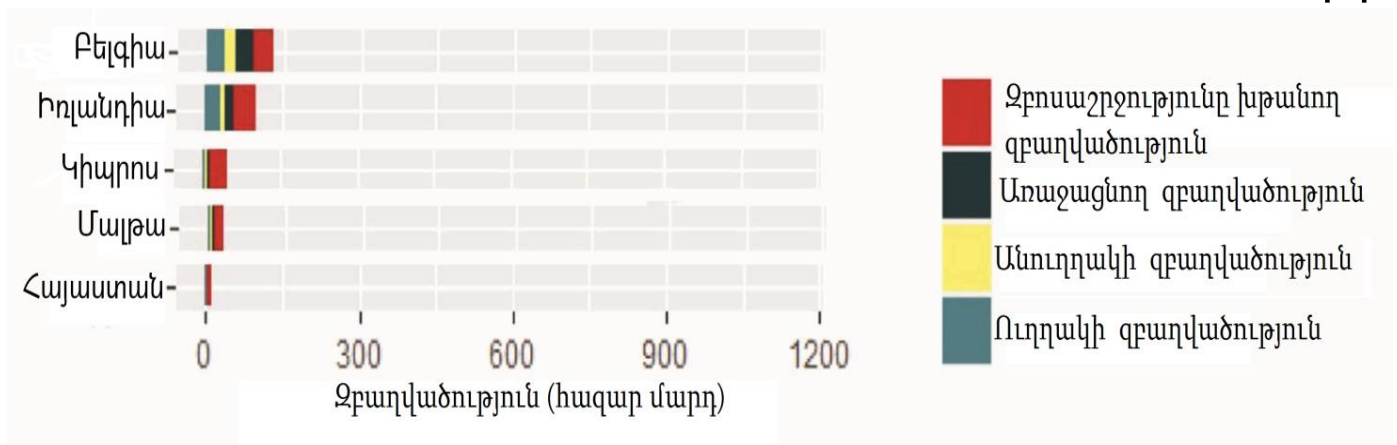
Օդային կապի ինդեքսի % փոփոխություններ 2019թ., 2024թ. համեմատ
[Airport Industry Connectivity Report, 2025]:

Ավիացիոն հարկերը նվազեցնում են պահանջարկը և ունեն տնտեսական ազդեցություններ: Տոմսի հարկի դրույքաչափը մեկ ուղևորի կտրվածքով ՀՀ –ում կազմում է € 18,1, իսկ Իռլանդիայում, Մալթայում, Կիպրոսում և Բելգիայում ավիացիոն հարկեր գոյություն չունեն [Taxes in the Field of Aviation]:

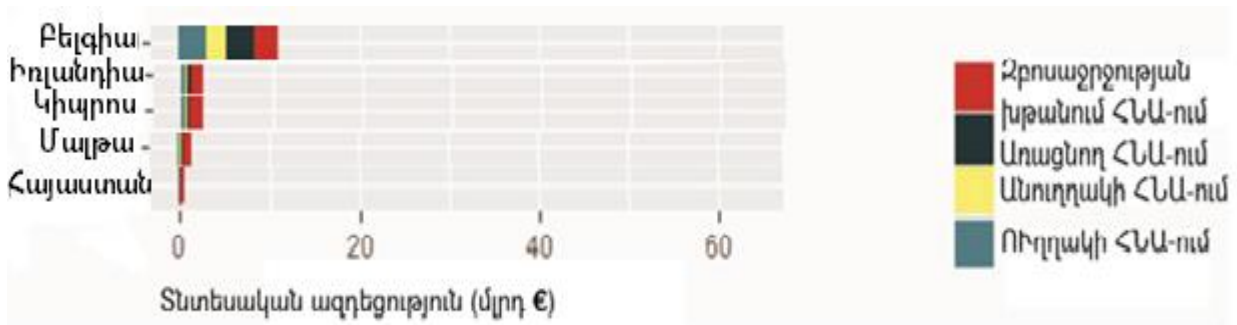
Օդանավակայաններն ունեն ավելի լայն սոցիալական ազդեցություն, որը, հավանաբար, լիովին չի արտացոլվում տնտեսական ցուցանիշներով, ինչպիսիք են ՀՆԱ-ն և զբաղվածությունը: Ամփոփելով պետք է նշել, որ օդային կապը գործում է որպես սոցիալ-տնտեսական առաջընթացի կատալիզատոր՝ խթանելով զարգացումը բազմաթիվ ոլորտներում:

Օդային կապն ունի անուղղակի ազդեցություններ, որոնք միջնորդվում են ՀՆԱ-ի և զբաղվածության միջոցով: Օդային կապի ավելի բարձր մակարդակը խթանում է տնտեսական աճը՝ հանգեցնելով ՀՆԱ-ի ավելի բարձր մակարդակի: Որն էլ իր հերթին, նպաստում է այլ ոլորտների զարգացմանը և կյանքի որակի բարելավմանը (Տե՛ս, Նկար 1):

Նկար 1

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

Եվրոպական և ՀՀ երկրներում զբոսաշրջության ՀՆԱ և զբաղվածության ազդեցությունները

[The Economic and social impact of European airport and Air connectivity]

Եզրակացություն

ՀՀ-ում ավիացիայի որոշորտում ազատականացման գործընթացն ունեցել է տնտեսական դրական և բացասական հետևանքներ.

դրական.

- շուկայում մրցակցող ավիափոխադրողների քանակի ավելացում,
- բյուջետային ավիափոխադրողների աճ (LCC),
- երթուղիների աճ,
- օդային կապի աճ,
- պահանջարկի աճ,
- բարձր մրցակցություն,

բացասական.

- օդային ծառայությունների համաձայնագրերի աճի ցածր տեմպ,
- տեղական ավիաընկերությունների բարձր սակագներ,
- օդանավակայանների բարձր հարկեր,
- օդանավակայանների ոչ մրցակցային պայմաններ,

Կատարված ուսումնասիրությունների, հետազոտությունների և վերլուծությունների արդյունքում կարելի է կատարել հետևյալ հիմնական եզրակացությունները և հետևությունները.

ՀՀ-ում օդային կապի, զբոսաշրջության զարգացման և աշխատատեղերի աճին նպաստող գլխավոր գործոնը օդային տրանսպորտի ծառայությունների ազատականացման լավարկումն է:

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

Գրականության ցանկ

1. Իգիթյան Կ. Տրանսպորտային քաղաքականության ազդեցություններն օդանավակայանների ենթակառուցվածքների վրա: ՃՇՀԱՀ գիտական աշխատությունների ժողովածու, հատոր II (89), Ե. 2024, էջ 13-22,
2. ՀՀ Կառավարության «օդային փոխադրումների բնագավառի ազատականացման հայեցակարգ» 6 հունիսի 2013 թ., <https://www.irtek.am/views/act.aspx?aid=71804>, 01.03.2026
3. ՀՀ Կառավարության ծրագիր 2013-2026 թթ. <https://www.gov.am/am/gov-program/>, 13.03.2026,
4. ՀՀ Քաղաքացիական ավիացիայի կոմիտե, Միջկառավարական համաձայնագրեր, 1993-2018, https://www.aviation.am/intergovernmental_agreements, 11.03.2026,
5. «Հայաէրոնավիգացիա» Մեդիան «Հայաէրոնավիգացիա»-ի մասին, 1997-2026 <https://armats.am/>, 18.03.2026,
6. ՀՀ Ներքին գործերի նախարարություն, ՀՀ-ԵՄ վիզաների ազատականացման գործողությունների ծրագիրը, 05.11.2025, <https://mia.gov.am/2025/11/05/em-32/>, 25.03.2026
7. Grancay, Martin, «The economic impacts of air transport liberalization» July 2009, https://mpira.ub.unimuenchen.de/16590/1/The_Economic_Impacts_of_Air_Transport_Liberalization.pdf, 20.03.2026,
8. Jose Luis Vazquez «Economic Development of Air Transport First Edition» ICAO, August 2024, p. 1-46, <https://www.icao.int/sites/default/files/sustainability/Documents/Wings-of-Prosperity-August-2024-2.pdf>, 20.03.2026,
9. World Travel & Tourism Council. «Creating a Tourism Destination from an Airport Hub». WTTC, July 2018, p. 1-5, https://www.nitforstates.gov.in/public-assets/Policy/policy_files/RGTNAH000011.pdf, 20.03.2026,
10. «Airport Industry Connectivity Report 2025, ACI, 17 June 2025, <https://acieurope.org/downloads/publications/Airport%20Industry%20Connectivity%20Report%202025.pdf>, 21.03.2026,
11. Antwerp International Airport. «Airport traffic». <https://www.antwerp-airport.com/>, 19.03.2026
12. Competitiveness Report 2019, Efficiency of air transport services, https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf, 20.03.2026
13. World Tourism Visa Openness Report 2023, <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284425044> , 20.03.2026,
14. Farecompare, «Explore Flights by Regions», <https://www.farecompare.com/flights/europe/zone.html>, 17.03.2026,
15. Flightconnections, «All flights worldwide on a map», <https://www.flightconnections.com/>, 01.03.2026,

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

16. «The Economic Impact of Air Service Liberalization», IATA, 2006,
<https://www.iata.org/en/iata-repository/publications/economic-reports/the-economic-impacts-of-air-service-liberalization---intervistas/>, 20.03.2026,
17. «Database of World's Air Services Agreements, Total Agreements in WASA», ICAO
<https://wasa.icao.int/>, 10.03.2026,
18. Larnaca, Zvartnoc International Airport, «Airport traffic», (16.Մարտ 2026)
<https://www.hermesairports.com/>
19. Malta International Airport, «Airport traffic», <https://maltairport.com/>, 18.03.2026,
20. «Taxes in the Field of Aviation and their impact Final report 2019, Ticket tax rates in European and non-European countries», <https://cedelft.eu/publications/taxes-in-the-field-of-aviation-and-their-impact/>, 20.03.2026,
21. «The Economic and social impact of European airport and Air connectivity», 2024:
<https://surl.li/ejwczw>, 20.03.2026,
22. Western International Airport, «Airport traffic», <https://www.wsairport.com.au/>, 16.03.2026.

THE EFFECTS OF INTERNATIONAL AIR SERVICES LIBERALIZATION IN THE REPUBLIC OF ARMENIA

Karen Igityan

Researcher

EUA, Chair of Management

HAPA, Departament of Transport and Processes

kigityan85@mail.ru

Abstract

Within the context of the policy pursued by the Government of the Republic of Armenia, the article examines the effects, current state, and development prospects of international air services liberalization in Armenia and select European countries under 'Open Skies' policy conditions.

The need to increase the efficiency of air transport and service activities was emphasized, in terms of GDP, employment, tourism, and air connectivity development.

The study further examines the evolving trends in air transport agreements and analyzes the key performance indicators of air transport services, including airlines, airports, and air navigation service providers. Particular emphasis is placed on assessing their contribution to market development, operational efficiency, connectivity, and the overall competitiveness of the aviation sector under conditions of air transport liberalization.

It has been substantiated that the liberalization of air transportation in the Republic of Armenia has

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

had a significant impact on the improvement of the activities of airlines, airports, and navigation services. The studies have revealed that:

- Armenia's aviation sector, which has been significantly affected by the "open skies" policy, aims to stimulate economic growth by boosting tourism and air transport, even though it constitutes a minor share of the overall economy,
- The activities of airlines registered in the Republic of Armenia have had virtually no effect on GDP growth. This is due to the flight ban imposed by the European Commission/EASA on operating within the EU, which has restricted the geographic scope of flights and, consequently, exerts a direct negative impact on GDP and employment growth.
- As a result of investments, modernization, and other advancements, the volume of jobs at Zvartnots International Airport supports the creation of thousands of positions, with a workforce reaching up to 5,000 employees, thereby exerting a positive impact on GDP through tourism, trade, and employment.
- Following operational advancements, the volume of positions at the 'Hayatsnavigatsia' (Armats) company supports job creation with a workforce of up to 1,000 employees, which exerts a positive impact on GDP through employment
- In 2023, aviation-enabled tourism accounted for 13.2% of the country's GDP. International visitors spent an average of \$776.9 to \$1,000 per capita

It was argued that the liberalization of air transport has significantly contributed to the development of air communication and tourism, and at the same time has not contributed to the growth of employment, unlike the countries mentioned.

The positive effects of the liberalization process of air transport on the development of the air transport market, the expansion of the geography of flights, and the growth of jobs and GDP were discussed.

Keywords: Air transport, liberalization, open skies, services, tourism, economic consequences, air connectivity.

Ներկայացվել է՝ 31.03.2026թ.

Ուղարկվել է գրախոսման՝ 27.04.2026թ.